

ukazuje miejsce Polski na kulturowej mapie późnośredniowiecznej Europy, B. Zientara omawia rolę procesów kolonizacji wewnętrznej (*melioratio terrae*), zaś H. Samsonowicz ukazuje społeczeństwo polskie na tle polityki prowadzonej przez Jagiellonów w XV w. Ujęcia poświęcone szlacheckiej Rzeczypospolitej inauguruje J. Topolski ukazując miejsce Polski XVI w. na tle przemian gospodarczych Europy. Zagadnieniu władzy w XVI i XVII w. poświęcone są szkice A. Wyczańskiego i A. Mączaka. Sytuację miast polskich między XVI a XVIII w. omawia M. Bogucka, zaś A. Wyrobisz zajmuje się zagadnieniami kultury (głównie artystycznej) okresu. Z kolei W. Majewski pisze o polskiej sztuce wojennej XVI i XVII w., J. Tazbir o losach Arian w wieku XVII, zaś A. J. Gierowski prezentuje międzynarodową pozycję Polski w XVII-XVIII w. Wreszcie swego rodzaju „post scriptum” do tomu tworzą rozważania B. Grochulskiej o przemianach społeczeństwa polskiego w dobie oświecenia (żałować należy nieobecności szkicu traktującego o przemianach ustroju politycznego doby 1764-1794) oraz J. Skowronka o kierunkach przemian politycznych dokonujących się w związku z kolejnymi powstaniami narodowymi. Syntetyczny charakter wywodów spowodował wyeliminowanie z tekstów przypisów i ograniczenie się do podawania na końcu każdego szkicu podstawowej bibliografii, głównie prac obcojęzycznych. Uzupełniają tom: przedmowa wydawców, słowniczek specyficznych dla dziejów polskich terminów, jak np. „sejmik”, „konfederacja”, 5 map (monarchia piastowska, gospodarka XVI w., granice w okresie 1454-1772, rozbiory) nader pomysłowo i starannie wykonanych przez Lindę Averack, 31 ilustracji, wreszcie zwięzły indeks zbiorczy osób (autorów i postaci historycznych), nazw geograficznych i najważniejszych terminów.

S.R.

Myriam Yardeni, *Utopie et révolte sous Louis XIV*, Librairie A. G. Nizet, Paris 1980, ss. 167.

Autorka, profesor Uniwersytetu w Haifie, m.in. uczennica R. Mousnier i R. Mandrou znana jest szeroko ze swych studiów nad myślą społeczną nowożytnej Francji, w szczególności nad rozwojem tamtejszej świadomości narodowej. W niniejszym studium, wychodząc z założenia (w ślad za K. Mannheimem), iż utopia stanowi odrzucenie panującej ideologii, krytykę czy wręcz bunt przeciwko zastanym wartościom, Autorka poddaje systematycznej analizie najpierw postaci 13 utopistów z czasów Króla Słońce, następnie ich stosunek do mitów i historii, religii, moralności i aksjologii epoki, sposób ujmowania relacji społeczeństwo—państwo, pozycji ludzi marginesu, wojen i kolonializmu, stosunek do świata zewnętrznego i procesów akulturacji, wreszcie do jednostki ludzkiej i jej problemów. Zdaniem Autorki w pismach analizowanych utopistów pojawiły się już wszystkie główne wątki myśli socjalistycznej; państwo powinno spełniać w stosunku do społeczeństwa funkcje służebne. Utopia stanowiła też bunt przeciwko oficjalnej historii, uznawanej za sprawczyńnię zła cierpianego przez ludzi. Natomiast podzielali utopiści oficjalne poglądy na temat stosunku do ludzi marginesu, roli wojen sprawiedliwych i podbojów kolonialnych.

S.R.